

Kur'an'ın İşari Yorumu Senâullah Pânîpetî'nin "Tefsiru'l Mazhari" Adlı Tefsiri

Şaban KARASAKAL

Rağbet Yayınları, İstanbul, 2015, 256 sayfa.

Abdullah ÇELİK*

Eser bir giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Yazar giriş bölümünde Hint alt kıtasında yetişmiş ilim adamlarının İslami ilimlere, özelde ise Tefsir ilmine katkılarına vurguda bulunmuş ve bölgede öne çıkan bazı ilim adamları ve eserlerine kısaca değinmiştir. Yazar Kâdî Senâullâh Panîpetî ve Tefsiri hakkında Arap âleminde ve ülkemizde yapılan akademik çalışmalara da değinmiştir. Yazar araştırmannın amacını ise; Tasavvuf, Tefsir ve Fıkıh sahasında birçok yazılı eserin sahibi ve yanı sıra Nakşibendiyye tarikatının "Müceddidiye" kolundan olduğu kabul edilen Kâdî Senâullâh Pânîpetî'nin hayatı, eserleri ve Tefsiru'l-Mazharî isimli eserini yöntem ve içerik yönünden kısaca tahlil ederek işârî tefsir ekolünün önemli bir örneğinin ülkemizde tanınmasına vesile olması olarak açıklamıştır.

Yazar birinci bölümde, Müfessir Senâullâh Pânîpetî ve tefsirciliği başlığı adı altında Kâdî Senâullâh Pânîpetî'nin yaşadığı dönem, hayatı, ilmi kişiliği, eserleri, etkisi ve tefsirdeki metodunu kısaca incelemiştir. Bu bölümde Hint alt kıtasını genel tarihi, Pânîpetî'nin yaşadığı dönemde Hindistan'ın siyasi ve kültürel durumu ve bölgede dini ilimlerin gelişimi ve litaratürüne kısaca değinmiştir. Yine bu bölümde Senâullâh Pânîpetî'nin hayatı, ilmi kişiliği, hocaları, eserleri hakkında genel bilgilere değindiği görülmektedir.

Senâullâh Pânîpetî'nin tefsirindeki metodu kısmında ise;

a) Ayetleri ayetlerle tefsir etmesi b) Ayetleri hadislerle tefsir etmesi c) Ayetlerin nüzul sebeplerine yer vermesi d) Ayet ve sureler arasındaki münasebetleri belirtmesi e) Fıkıhî meselelere temas etmesi f) Kıraat şekillerine temas etmesi g) Kelami konulara girmesi h) Şîa vb. fırkaların görüşlerini nakletmesi gibi başlıklarda inceleyerek konuyu örneklendirmiştir.

Senâullâh Panîpetî'nin tefsirde naklettiği bilgilerde kaynak isimleri zikretmekle beraber çoğu nakillerde, delillendirmelerde bulunmadığı görülmektedir. Birçok ayetin sebab-i nüzulüne dair rivayetlere yer vermiş, surelerin ve ayetlerin aralarındaki insicamı göstermiştir. Ayetleri, toplu bir şekilde değil, teker teker ele alıp tefsirini yapmış, derinlemesine incelemiştir. Hatta çoğu zaman ayetleri oluşturan kelimeleri teker teker tahlil etmiştir. Kıraat vecihlerini

* Arş. Gör., AİBÜ İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Hadis Anabilim Dalı, abdullahcelik@ibu.edu.tr

öncelikle belirtmiştir. Ayetlerin çoğunun ihtiva ettiği nüktelere ve faidelere dikkat çekmiş, ayetler veya surelerden sonra fezail haberlerine de yer vermiştir. Yazara göre eserin diğer önemli bir özelliği de muteber tefsirlerden uzun alıntılar yapmış ve daha fazla görüşü bir arada sunmuş olmasıdır.

Senâullâh Panîpetî'nin tefsirinde nakilde bulunduğu isimleri bazen isimleriyle, bazen hem müellif hem eser ismiyle, bazen de sadece eser ismiyle naklettiği görülmektedir. Müellifin kullandığı kaynakları yazarımız, Tefsir kaynakları, Hadis kaynakları, Kelam kaynakları, Fıkıh kaynakları, Siyer kaynakları, Tasavvuf kaynakları, Lügat kaynakları şeklinde sıralamaktadır.

Yazar ikinci bölümde; İşârî tefsirinin tasavvufi tefsirle sınırlı olmayıp daha kapsamlı bir faaliyet olduğuna dikkat çekmiştir. Sonrasında konuyla ilgili kavramların tahlilini yapmıştır. Bunlar; Tefsir, Te'vil, Zahir, Bâtın, İşâret, İtibar, Tasavvuf, İşârî Tefsir şeklindedir. Daha sonra tarihsel süreçte işârî tefsir ve çeşitlerini açıklayarak işârî tefsirinin değeri ve kabul şartlarını sıralamıştır. İşârî tefsiri eleştiren alimlere de yer vermiştir.

Yazar yine bu bölümde Tefsiru'l Mazharî'de geçen tasavvufi kavramları şöyle sıralamıştır; 1. Zahiri ilim-Batınî ilim 2. Makamlar 3. Kalp 4. Ruh 5. Nefs 6. Marifet 7.Velayet 8. Zikir 9. Seyr u Sülûk 10. Şeyh-Mürîd ilişkisi 11. Şeyh-Mürşid 12. Mürîd.

Yazar üçüncü bölümde; Tefsiru'l-Mazharî'de ele alınan farklı işârî tefsir örneklerini ele almıştır. Pânîpetî tasavvufun temel konularından olmayan, fakat onlarla ilişkisi bulunan değişik konularda da işârî yorumlar yapmaktadır. Pânîpetî tefsirinde işârî yorumları özel bir başlık açmadan yer vermektedir.

Yazar Tefsiru'l-Mazharî'deki inanç esasları, bazı ibadetler, insan ve kevnî ayetlerle ilgili işârî yorumları özelliklerine göre sıralamaktadır. İnanç esaslarının işârî yorumlarını ise 1.Ulûhiyet 2.Nübüvvet 3.Meâd gibi alt başlıklar halinde ele almaktadır.

Yazar sonuç kısmında: Hint alt kıtasında İslâmi ilimler ve özellikle de tasavvuf hakkında birçok eserler yazıldığını, batının bunun farkında olarak özellikle XVIII-XX. yüzyıllarda alt-kıtayla ilgili çok fazla araştırma yaparak kurumlar oluşturduğunu tespit etmiştir. Maalesef ülkemizde yeteri kadar çalışma yapılmadığına dikkat çekmektedir.

Tefsiru'l-Mazharî tasavvufî bir tefsir olduğu için yazar, tasavvufi ıstılahların çokça kullanıldığını ve bunlarla ilgili izahlar yapıldığına değinmiştir. Ancak müfessirimiz Kur'an'daki bütün ayetleri işârî açıdan yorumlamadığı gibi, işârî açıdan yorumladığı ayetleri de bütünüyle ele almamaktadır. Ayetler hakkında genel bilgilerden sonra, diğer işârî tefsirlerde yapıldığı gibi, sadece ayetlerin bazı kısımlarını işârî açıdan tefsir etmektedir. Ayetlerin tefsirinde gerekli gördüğü nakilleri zikrettikten sonra veya onların içerisinde işârî manalara yer vermektedir.

Pânîpetî'nin Tefsiru'l-Mazharî'de tasavvufçuların delil olarak kullanmadığı birçok ayette, işârî manaları verirken sadece öncekilerin söylediklerini

nakletmekle kalmadığını, belki onları destekleyerek veya eleştiri getirdikten sonra kendi görüşlerini de ifade etmiştir. Tefsiri incelendiğinde, eserin rivayet yönü kadar dirayet yönünün de dikkate değer olduğu görülecektir.

Tefsirul-Mazhari tasavvufi bir tefsir olduğu kadar, aynı zamanda fikhî yönü de ağır basan bir tefsirdir. Müfessirimiz eserinde isrâiliyattan son derece uzak durmuştur. Senâullâh Pânîpetî tefsirindeki metodunda, muhaliflerin görüşlerini reddederken de hilimle davranmakta ve onlara karşı ağır sözler kullanmamaktadır. Çoğu zaman onları överek, dua etmektedir. Yazar bu çalışmanın Hint alt kıtası tefsir ve müfessirleri hakkında daha kapsamlı ve ayrıntılı eserlerin ortaya çıkmasına vesile olmasını temenni ederek sonuç bölümünü bitirmektedir.